

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Standard» լրագրի Գործընկեր զարգացում են, որ ընթանալիս զենայան վրեժով, հոկտեմբեր 22-ին այս ցերեկին էլ արեւմտեան զենայան լորդ Լայոնսին Ստրալան ընդունելով լինելով լեռնային, Վոլոնտիեր ներկայացրել է լորդ Լայոնսին մի կիսապաշտոնական ծանուցագրով հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Պարտականութիւն իմ համարում յայտնել ձեզ, որ ի նկատի ունենալով Անգլիայի և Բելժիկայի մէջ ծագած սննդամթերոթիւները, ընթանալիս կառավարութիւնը դիտարկութիւն չէ ունեցել լինանալով վերաբերուելի դէպք Անգլիան, որովհետեւ այդ հակառակից լինելով երկու տէրութիւններ շահերն, Բացի սրանց, եւ շատաւեց հետագայ Մանդատայ, խորհուրդ ապառ, անշուշտ ընտրել միջնորդ դատարան, որը եւս դադարեցանք կը վերջանայ այս անբաւականութիւնները: Կարծիք չը կայ, որ եթէ Անգլիայի և Բելժիկայի մէջ լինելու ուղղական գաղափարական լաւարեւոյթութիւն, այս վէճն վերաբերեալ հարցը աւելի լաւ և շուտ կը վճռուէր: Ինչ քան յայտն է, որ իմ կառավարութիւնը ուրախ կը լինի վերականգնեցնել քաղաքական յարաբերութիւնները, որոնց ոչինչ չէ կարող արգել լինել: Եւ մանաւանդ ներկայումս, երբ իմ թագաւորը ցանկութիւն է յայտնել ձեռք գրելի յուսաւորելու և քաղաքակրթելու իւր ազգը: Կարող եմ հաւատարմել ձեզ, որ մեր երկրում գտնուած բոլոր հերոսացիները կիսանք ապահով դրութեան մէջ է:»

Standard»-ը, յայտնելով այս լուրը, աւելցնում է, որ Վոլոնտիեր խնդրից նրան յայտնելու, որ նա իւր տէրութեան կողմէ լիազօր իրաւունք է ստացել բանակցութիւններ անել բոլոր պետութիւնների հետ:

«Independance Belge» լրագրի հե-

և նրա հետ պէտք է վարուել բարեյ-
փառութեամբ, քանի որ դրա հակա-
ռակը ապագայում չէ:» Բելժիկը ար-
տաւարական պէտք կանոնը, ամենայն
իրաւամբ նկատում է, որ մարդիկ—
surtout en certains pays, աւելցնում
է նա—սովորաբար վարում են եւս քոլո-
նիալիստական, որը ևս անհանդու-
րում է նրանց ոչ սակաւ անգամ մե-
ծամեծ անարդարութեան ձեռք գա-
նելու: Բայց սրբիկ է գրաւ, որ իմ
կենսական կանոնները այս են—որ պի-
պատուութիւն չեմ պատճառում միջնա-
րում միջին անգամ իմ մեծութեամբ,
որ, առաջին անգամ էլ պատահում
խորին հաւատարմութեամբ: Կիսովին
համաձայն, որ մենք ապրում ենք
աշխարհի մարդկանց հասարակութեան
մէջ, որոնցից համարեալ խաղաղութիւ-
նը ձգնելու իրաւունք է հանել: քեզ «ճա-
նապարհից, որպէս զի օգուտ քաղել
աշխատանքից, դարձեալ Բելժիկը ա-
նկալաւոր էր: Հոյսովում օգուտ քա-
ղել մինչև անգամ արեւելի վիստաւ-
ներում, երբ ամենից առաջ տեղ էր
բռնում քաղաքային մեծերու (կառ-
քեր) և կամ երկաթուղի կառքերում
Թէ օրինակ առաւելութիւնը իւր
կողմն էր. և եթէ մէկն ու մէկը գտն-
գատում էր տեղի պահպանութեան հա-
մար, առանց խօսակցութեան զոհում
էր նա իւր տեղը ալը: Այսպիսի զո-
հարեութիւններ անելը, դուրսի չէ
և անգործական մտքով շատ անյար-
մար է, բայց, այնպիսի է և այն, որ
զոհարեութիւններ իրենց վայելու-
թիւնները ունեն, քանի որ այդպէս
կենսագործարութեամբ է կատարում:
Եւ ինչ վայելութիւն է այդ—վայել-
ութիւնը գիտակցութեան, որով գիտա-

նագործ են, Թէ Մանչեսթրի առեւտր-
ական տները մինչև Մանչեսթրից նա-
մակ է ստացել, որը հաստատում է,
երբ Թէ Տիրո թագաւորը ցանկանում
է Անգլիայի հետ գործը խաղաղու-
թեամբ վերջացնել:

Տիրո թագաւորից բրիտանական ու-
ղեմատեւս տալիս պատասխանին
պատասխանում են հոկտեմբերի 30-ին:

Standard» լրագրի Բելժիկի թղթա-
կից Թեքսթիլ, Յունաստանի, Սեր-
բիայի և Բուլղարիայի զօրքերի քանա-
կութեան մասին հետեւեալ տեղեկու-
թիւնն է հաղորդում: Ներկայումս Թեք-
սթիլի զօրք թիւը մոտավորապէս 100
հազար է: Հասնում, որը մինչև նո-
յեմբերի 1-ը հասնի 150 հազար
թիւ: Սերբիայի և Բուլղարիայի թեքսթիլ-
ից ժողոված զօրքերի ամենամեծ թի-
ւը կը հասնի 1/4 միլիոնի: Եւրոպայում
Թեքսթիլի զօրքը բաժանուած է երեք
խումբի—մինը 4. Պոլսում, միւսը Մո-
նաստիրում: Իսկ երրորդը Ալբանիա-
պոլսում: Վերջինիս հրամանատարը Է-
րեսել Թագեր վաշան է, իսկ միւս եր-
կուսներին Մոնթեթի վաշան: Իսկինչ
վերաբերում է Բալկանեան թերակղզու
փոքրիկ տէրութիւնների զօրքերի քա-
նակութեանը, Յունաստանը կարող է
զուրաբերել ուսուելի քան 42 հազար,
Երկու Բուլղարիան—55, իսկ Սերբիան
98 հազար: Եւ այդպէս, այդ տէրու-
թիւնների զօրակները թիւը 195 հազար,
չէ հասնում Թեքսթիլի զօրքի թիւին,
որը 1/4 միլիոնն է:

Պրանսիական «Նաւաս» զօրակա-
նութիւնը՝ խօսելով Թեքսթիլի նորից
հասարակապետութեան նախագահ ըն-
տրելու մասին, նախօրոք հայտնում է
որ նա կը նորոգէ ձայնի մեծամաս-
նութեամբ: Պատգամաւորների ժողո-
ւը երեքուորում է արդէն 382 հասա-
րակապետականներ: Զայնի թիւը
հասցնել 584-ի, իսկ սենատը 230-ից

կից եմ լինում Թէ եւս բարձր եմ ու-
րելից իմ ընտրութեամբ կամ բարոյական
կատարելագործութեամբ և Թէ ար-
ժարանում եմ հասարակական կիսա-
քն մէջ բարձրագոյն կանոնները, բարձ-
րագոյն կենցաղավարութեան, բարձ-
րագոյն կանոններն սկզբունքներ: Թէ
մարդասէր լինելը արքան լաւ է մեզ
համար մեր արժանաւորութեանց, մեր
ներքին կեանքի համար, սակայն ինչ
չա՞ք մեր մարդասէր ուղղութիւնից այ-
լոց համար, հասարակական կեանքի
համար: Զը խօսելով նրա մասին, որ
մեր մարդասէր լինելով անգլիական
բար պատճառ եւս դառնում հասա-
րակական կոպիտ քաղքի ուղղութիւն,
պատրաստում ենք մարդկային յարա-
բերութեանց յաջող կապութիւն ապա-
գայում, մեր մարդասիրութիւնը, մա-
նաւանդ եթէ նրան համարում ենք մի
կարողութիւն կամ գործունէութեան
լայն ասպարէզ, կարող է ժողովուրդի կեան-
քի վերաբերմանը արեւելի ներ-
գործութիւն անել: Մարդասիրութեան
նմանքներն ինքնագործութեան վերա-
բերեալ իրաստիքի վերաբերութիւն չը
կայ, մէջ կը բերեմ արեւելի օրինակ,
որին զուգէ ընթերցողները չեն սպա-
ռում: *) Սկիզբից ընդթելու և նրա ժո-
ղովրդական նշանակութիւնը մեղաւոր
ոչ միայն գանձաւանդիկը քննութեան

*) Սկիզբից այդ օրինակը մեզ համար
ևս անպատեհ է, այն է Մոնթեթիլի
նման մի անհատից, որովհետեւ Սկիզբի-
ցը որքան էլ բարոյական բարձր անձ-
նաւորութիւն լինէր, սակայն նա պա-
տերազմող էր, զօրակար, իսկ մարդիկ
քաղաքակրթութեան ասպարէզում պա-
տերազմ և մարդասիրութիւն երկու
հակառակ ծայրեր են:

մինչև 300: Այսպէս ուրեմն ժողովում
հասարակապետականները ձայնելու կը
լինեն 612, իսկ պահպանողականնե-
րն 275: Դրեմք և Բրեստը կամե-
նում են, որ նախագահ ընտրութիւնը
որքան կարելի է շուտ կայանայ և այդ
պատճառով, ինչպէս կիսապաշտոնա-
պէս հաղորդում են, պաշտօնավարու-
թեան ձեռք կը վարուի գիտեմքերի
սկզբում, ընտրութիւնների ստեղծուց
կետով:

«Kolnische zeitung» լրագրի 2-
րդ թիւը լուր է տուել, որ Կարլս-
նեան հարցի վերաբերեալ վարկային
ծանուցագրեր արդէն պատրաստէ ու-
ղարկելու:

«Berl. Tageb.» լրագրի հոկտեմբերի
14-ից (26) հիւսիսընդմէջ Սօֆիայից հե-
տեւեալ. «Նրեկ կէս օրու Ժամի 4-ին,
Եւրոպայի Ալեքսանդր 3-800 զինուորով
մասնիկ Սօֆիա: Ձիւնորները շատ
յոյնած գէժ ունէին, որովհետեւ երեք
օրու քան ընթացում անցել էին 140 կի-
լոմետր տարածութիւն: Այսօր սպա-
սում են Սօֆիայում Դուրայի գետի գա-
լետները: Կարաւանները երեկ վճռեց
Շուտլինի նահանգի մահմեդականները
2500 հոգուց Դիլիճ կողմէ, որոնցից
200-ը կը ուղարկուին Վիդին, իսկ
500-ը կը մնան Սօֆիայում: Բացի սը-
րանից կը կազմուին մահմեդականնե-
րից նա և հետեւի բատալիոններ: Եւ-
րոպայի Ալեքսանդր զարմանալի ջաբո
է գործ դնում: Ամբողջ օրը նա պա-
րապաճ է իւր զօրքերի կոմիտիաները,
միշտ շարժւում է նրանց մէջ, որ տեսնի
Թէ իսկութեամբ են կատարում իւր
պատուէրները, Թէ ոչ: Շատ անգամ
նա ստիպւում է լինում վերելու և
հանգստանալու մի հասարակ հողային
կրճիկում:»

Նոյն լրագրի Սօֆիայի թղթակիցը
հետագայում է, որ Թեքսթիլի արտա-
քին գործերը մինչև տեղ յայտնել է Կ.
Պոլսի բուլղարական դեպուտատական

առարկայ դարձան, այս յառաջացան
և վերջն օրս էլ յառաջանում են վի-
ճարանութիւններ, որոնք երբեմն ին-
չական բնաւորութիւն էին ստանում:
Սկիզբից հարցը, եթէ այդպէս կարելի
է ասել, պատկի հետաքրքրեց ինչ
իւր ժամանակին և նա նշանակում է
բոս կարողութեան ընթացիկ այդ հըն-
չակաւոր մարդուն և որոշել նրա նշա-
նակութիւնը մեր կեանքի համար: Նը-
րա ընկերները, ձանձութիւնից լսելի
համարեալ միշտ վատթար բացակա-
նութիւններ նրա մասին, որոնք վերա-
բերում էին մեծաւ մասամբ Թէ նը-
րա զօրակներին, այս բացակա-
կան անձնաւորութեանը: Բայց միւս
նոյն ժամանակ նկատում է, որ նրա
ընկերների, բարեկամների խօսքերի
մէջ միւս կայ, որտեղ կարճեա Թէ,
պահպանում է լինելու անհաւատութիւնը
և որ նրանց բնականին անարգ վե-
կարկութիւնները ոչ բոլորովին համա-
պատասխան են նրա հռչակաւոր զո-
րանութեան տպաւորութեանը: Հա-
զուցեալ զօրակների ճառախօսութիւ-
նից խոսել, որ արեւելի Պետերբուրգում
ճաշկերպութիւն ժամանակ, առաջինը
ընդունեց նրա գրգռեցող: Հրա-
ւերներն, որը քիչ մնաց գերմանական-
րն ի մարտ հրաւերէ մեր գէժ, որի
հետեւանք այն ժամանակամիջոցին
մեզ համար մի պիտիւնարների թշուա-
ռութիւն կը լինէր: Բայց երբ յանկարծ
մեղաւոր եմ, եւս միայն զնայել իսկինչ
կենդանի նրա յուզողականութեանը,
այս և յուսով իմ ամսագրի մէջ
ընծայելու նրան մի յօդուած, որ պա-
տեւանում էր խորին համակրանք: Այս
համակրանքը նա իմ մէջ յառաջաց-
րից ուրիշ ոչնչով, եթէ ոչ իւր հոգու-

գործակալին, որ եթէ սերբերը մուտք
գործեն Բուլղարիա, Թեքսթիլի կառա-
վարութիւնը այդ բանը կը համարէ,
երբեք խանգարում հողային կրօնու-
թիւ Մինիստրը խնդրեց բուլղարական
գործակալից որ Բ. Դրան այս վճռի
մասին նա անշուշտ տեղեկութիւն տայ
իւր կառավարութեանը: Այս կերպով
Բուլղարիան Սերբիայի կողմից իրեն ա-
պահովւած է համարում, որովհետեւ
եթէ սերբերը յարձակուեն բուլղարնե-
րի վերայ, Թեքսթիլի իւր զօրակներով
կ'օգնէ նրանց: Իշխան Ալեքսանդրը գը-
նում է Ֆիլիպպոպոլ, վաղը կը գնայ
նաւ Բարոս Բիւլգէլը, իսկ Կարաւան-
ը ժամանակաւորապէս կը մնայ Սո-
ֆիայում: Այսպէս ուրեմն, ծանրութեան
կենդանի անցնում է Բուլգէլի, չը նա-
կար, որ գործուածեան համար բու-
լղարական զօրակները կը մնայ Սեր-
բիայի սահմանագիծում: Այս օրը Սո-
ֆիայում մեծ ուրախութիւն պատճա-
ռեց և հասարակական կարծիքը կա-
կուած է դէպք Թեքսթիլին:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տիւրք թագաւորը.— Ի նկատի
ունենալով Անգլիայի և Բելժիկայի
մէջ ծագած ներկայ անբաւականու-
թիւնները, անհետաքրքիր չեմ լինել
ծանրացնելու Տիրո թագաւորը համա-
րեալ Թէ անձանցով անձաւորութեան
հետ:

Բրիտանիայի նախկին, Մանչեսթր
Մէնս թագաւորը մահաց ինչոյ, 1878
Ժ. Ժողովուրդի զաջը նրա քաղաքային
օրգիւնները մինչ—Տիրո, որը այն ժա-
մանակ ընդամենը 23 տարեկան էր:
Սկիզբից նա համակրում էր իւր հօ-
նակին իշխաններին և եռանդով ձեռք
գրելից իրագործելու նրանց վերանո-
րութիւնները մասին մշակած ծրա-
գիւր:

Այսպէս շարունակուեցաւ երեք ա-
միս 1879 թ. վերաբերի 15-ին, Տիրոն
հրամայեց ձեռքարկել և բանտար-

մարդասիրութեամբ, Թէ օժտուած
էր բուռն պահպանութիւններով: Մա-
րդասիրութիւնը, միայն մարդասիրու-
թիւնը գրաւեց ինչ գէշ այդ ան-
հանգստի բնաւորութիւնը և ինչ հա-
մար Սկիզբից անձնաւորութիւնը կա-
խարդեցունց ներկայացրեց: Այն միջո-
ցին հրատարակուող Ի. Նիմերովիչ—
Դանիլովի վերջուրթիւնները, օգնե-
ցին ինչ Սկիզբից անձնաւորութիւնը
գնահատելու ինչպէս յարգել է:—Չգու-
շացէք իրար, մի անպատեհք բու-
լղարներին և Թեքսթիլի—ասում էր
Սկիզբից Պոլսից յայնկայ Բալկան
անցնող զինուորներին—նրանք խաղաղ
ժողովուրդներ են: Առաջինները հա-
մար զօրք կուլում էր, ձեռք արեւելի
նրանց համար ապատուութիւն էր գը-
լում, հետեւեալ նրանք ձեռք արեւելի
նրանց և երբայնքն են: Իսկ երկ-
րորդները եթէ մնային իրենց տեղում
և չէ հիւսնացան ձեռքանց, կը նշա-
նակէ հաւատ են ընծայում իւր զին-
ուորների բարութեան և մարդավա-
րութեանը, իսկ այդպիսի հաւատը
յարգարացնելու մեղք է և ամօթ:
Այսպիսի մտքեր և զգացումներ էր
ներշնչում Սկիզբից իւր զինուորներին,
երբ նրանց պատահում էր ներգործել
այն թշնամու երկրում, որ սակաւ էր
յարգում և մեղանց բուսաւորեալ
աղբերեց. բայց որպէս զի զինուորը
ընդունակ լինէր յարգելու ուրիշ իրա-
ւունքները, հարկ է որ նա տեսնէ իւր
մարդկային իրաւունքները յարգումը,
այս պատճառով են Պոլսից հերոսը
իւր բոլոր վարքեցողութեամբ ստորա-
գրեալները հետ, աշխատում էր կազ-
մուրելու նրա մէջ պատուի զգացումը:
ոչ միայն աշխատում էր արդարապէս

կել իւր արքունիքի բոլոր իշխաններին,
որոնք կարող էին, ինչպէս նրան Թը-
վում էր, արգելք լինել նրա մտածած
պահանջներին, ինչոյ մի գարմանակ
ստանաւորութեամբ սկսեց ձեռք գա-
րել կոտորելու իւր ազգականներին:
Լրագրները իւր ժամանակին հանգա-
մանօրէն պատմեցին այդ հոգեմար ն-
ղեւնագործութեան մասին, որի թէպա-
րոնը Մանչեսթրի արքունիքն էր:

Ժողովուրդի միջոց դժուար էր գտնել
զահէններ, ուստի սկսեցին ընտրել
մահուան դատաւարութեան յանձնաւոր-
ները, որոնց և կեանքը շնորհուցեալ
Բելժիկի դէպք Մանչեսթրի արքունիքը
Մանչեսթր-Մենայի 35 օրգիւններին,
աղջիկներին, կանանց, հարձերին, պը-
րինքներին օրգիւններին և նրան հաւա-
տարում մի քանի ծնունդներին: Տիրոն
նշան տուեց և կոտորածը սկսեցաւ:
Թէ ինչ էր լինում արեւելի, ինչպիսի
հոգեմար և ստիպել տեսարան էր հա-
րսանում հանդիսականների աչքին,
անկարելի է նկարագրել: Նախ սպա-
նուցան սրկեցները, ինչոյ կանայք
և վերջապէս երեխաները, որոնց սպա-
նում էին զարկելով նրանց գլուխը հըն-
կական կարողաց շինած կոթողին: Նա-
խօրք երեք հազար լիտեր էին լիղւած,
որ և ձգում էին սպանուածների դիակ-
ները:

Մանչեսթրի անգլիական ներկայա-
ցուցիչը բողոքեց այդ դադանարար և
ստիպել դէպքի դէմ, բայց այդ բողո-
քը միայն ձեռք համար եղաւ, որովհե-
տեւ, ինչպէս երեւցաւ, Անգլիան, որին
գուր չէր դալիս, որ ընթանալիս մի-
նիստներին խորհրդում թագաւորում է
Ֆրանսիական և իտալական զենայան-
ներին աղբերութիւնը, ինքը գրգէց Տի-
րո թագաւորին ազատուել այն անձինք-
ները, որոնք համարում էին նրա
ամենասարսափելի հակառակորդները:
Պոլսի խոստովանուել, որ Տիրո թա-
գաւորը շուտ հասկացաւ և գլխի ընկաւ
Թէ ինչ էր լինում իրանից: Բուլ-
սիւնով կատարած 1879 թ. ապրիլի
15-ից, նա հետեւաբար սկսեց նոյնը

լինել դէպք նրանց, այս և իւրաքան-
չեք քաղաքական զգալ էր տալիս
նրանց, որ զօրակները աշխատում է
նրանց համար, որ նա ոչ ոք չէ ան-
պատուի և այլոց էր Թուր չի ուր
րեն անպատուելու և զօրակների այդ
մարդասիրութեան ներգործութիւնը
զմայեցաւ: Երբ Այն զօրագնացը, ո-
րին կառավարում էր Սկիզբից, միշտ
օրենսդրութիւն է եղել և նրա մէջ եղող
հերոսներին թիւ չը կար և եթէ պո-
րավարը զինուորական արհեստի պա-
հանջմանց համեմատ ուղարկում էր
իւր զինուորներին ուղիղ անհաւանդ
մատուցելու, նրանք գնում էին մեռնե-
լու, գիտեմքով, որ նրանց պարտա-
կանութիւնն է և որ նրանց բարեւ
թիւնը կարելի լինէր առանց այդ կա-
ռավարելու: Սերբ, Սկիզբից երեք
հարաւորութեամբ ասում էին նրա
զինուորները, երբ այդ սքանչալում
էին նրանց անսովոր հերոսութեան և
սովորութեան վերայ:

Նա այստեղ իբրեւ օրինակ մէջ եմ
բերել Սկիզբից և նրա զօրագնացին
ի միջոց այլոց և նրա համար, որ ցոյց
տաւ, Թէ չը կայ ոչ մի գործունէու-
թեան ասպարէզ, որտեղ մարդասիրու-
թիւնը չարժանուէր և երևան չը հա-
նէր բարեկից ներգործութիւններ: Դա-
մենայն գէշ կալած չը կայ, որ մար-
դասիրութիւնը ամեն բան բարձրաց-
նում է, ամեն բան ազնուացնում է:
Մանչեսթրի օրգին դրա մասին կը
խօսենք երբ և ինչ օրիշ անգամ:

Գ. Մկր.

Ղարաւ:

